

ՀԱՆԴԷՍ

Գ. ՏԵՐԵ

ՅԲԶԱՆԻ Գ.

ԹԻԻ ԽԻ. 47

1877

ԱՊՐԻԼ 9 ՇԱԽԱԹ

Ա. Զ. Դ.

Հայաստանեայց Տպարանի Մամուլի գործիչներուն
նորոգութեան պատճառաւ՝ Չորեքշաբթի աւուր թերթեր
նկա չ'հրատարակուեցաւ :

ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԲԱԶԱՆԱՅԻՆ ՏՈՒԱՆ ԹՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒ

ԱՐՁԱԿՈՒՄԸ

(Շաբաթական Է. վերջ տես. քիւ. ԽԶ.)

Աւետարանի Պ. յօդուածագիրն՝ չգիտենք զխառնեալմբ
թէ անգիտութեամբ՝ այնքան անհմուտ կ'երեւի որամաքանական
չոր ցամաք կանոնաց, որ բնական և գերբնական օրինաց տար-
բերութիւնն իրար չիփոխելով՝ Աւետարանական ճշմարտութիւննե-
րն բնական օրինաց պատճառաբանութեամբն'հերքել կուզէ, աս-

պէս « հոս գիտելու երկու լան կայ » : Նախ թէ քահանային « Թողութիւն չնորհեցի յանցանաց քոց » ըսելովը մեղաւորին մեղքն իրօք կ'իթողուի⁶ : Երկրորդ , եթէ մեղքը չթողուի , քահանային « Արձակեմ գըեզ » ըսելովը մեղաւորն իրօք կարձակուի իր մեղքերէն : Եթէ Աստուած քահանային ձայնը չսեց երբ նա իր խոստովանորդւոյն « Թողութիւն չնորհեցի յանցանաց քոց » ըսաւ , ի՞նչ վկայութիւն կայ որ Աստուած պիտի լսէ քահանային երբ նա « Արձակեմ գըեզ կ'ըսէ : Ուրեմն որչափ դժուար է քահանայի մը հաստատել թէ իշխանութիւն ունի մեղաւորն իր մեղքերէն արձակելու , նոյնպէս դժուար է նա եւ ցուցնել թէ , քահանային « Թողութիւն չնորհեցի » ըսելովը մեղաւորը թողութիւն կ'գտնէ » :

Շատ փլիխտիֆայներ ձիշտ այս տեսակ բնական պատճառաբանութեանց ենթարկելով Ս. Գիրքն , անոր վկայութիւններն խելքի գէմ դառն եւ հետեւաբար մոլորեցան Գրիստոսական ճշմարիտ կրօնէն : Աւետարելի յօդուածադիրն ալ եթէ փոխանակ խոստովանութեան եւ արձակման վարդապետութիւնն իրեն խնդիր ընելու , նորադանդից ընդունած վարդապետութիւններն խնդիր ըներ եւ այս տեսակ պատճառաբանութեանց ենթարկէր , այն ատեն խոստովանութեան եւ արձակման համար ի՞նչ եզրակացութիւն որ հանեց , անտարակոյս նորադանդից ընդունած վարդապետութիւններուն համար մի եւ նոյն եզրակացութիւնները պիտի գտնար :

Խոստովանութեան եւ արձակման վարդապետութիւնն մերժող պարոնը , Աւետարանական փաստ մի չունելով ի ձեռին , քահանային սրտադէտ Աստուած մը չըլլան կատարիէ թէ եւ տարբեր բառերով եւ ասով կ'կարծէ թէ այդ վարդապետութիւնն հերքուած կ'ըլլայ :

Արդեօք միախօնարներն ու նորադանդից երէցներն սրտադէտ Աստուածնե՞ր են . — հարկաւ անոնց ալ չկրնար սեփականիլ այդ բացարձակ յատկանիշն : Ուրեմն ի՞նչ վկայութիւն կամ ապացոյց ունին ձեռունին սր խղճական եկեղեցւոյ անդամակցութեան կրնարեն վայն , որոյ սրտին մէջ բովանդակեալ բարոյ եւ չարի վաղափարներն իրենցմէ գլխովին ծածկեալ են : Ենչո՞ւ մին Գրիստոսի Մարմնոյ եւ Արեան արժան կ'գտան իրբ անմեղ , եւ միւսն կ'մերժեն իրբ անդեղ՞ եւ անդարձ մեղաւոր . մի թէ

չկրնար ըլլալ որ առաջինն այս վերջինէն աւելի փաստաբար ըլլայ բայց հնարագիտութեամբ կարող ըլլայ ծածկել իւր սրտի չարութիւններն : — Այս տեսակ՝ պարագայից մէջ, ուր սրտի դադանեաց խնդիր կ'յուզուի, մարդկային վկայութիւնն որ աստիճանի ուժ ունի . . . :

Դարձեալ մի եւ նոյն թիւր պատճառաբանութեան սկզբամբ ինչպէս կրնան սլարդել իրենց ձեռնադրութեան՝ վարդապետութիւնն : Իրենք երէց կ'ընտրեն ժողովրդեան վկայութեամբն եւ միախառնեաց կամ երիցանց ձեռք դնելովն, ի՞նչ վկայութիւն ունին թէ այն վկայութիւնն կրնայ ընտրեալին սրտին դադանեաց ճիշդ թագմանն հանդիսանալ, եւ թէ ի՞նչ ապացոյց ունին թէ իրենց ձեռնադրութեամբն Աստուածային շնորհն ընդունեց ձեռնադրեալն (Ա. Տիմոթ. Գ. 14), մինչդեռ ձեռնադրողք այլոց սրտերու դադանեաց հմուտ չեն, բայց եւ այնպէս այդ ձեռնադրութիւնն դարձեալ վաւերական կ'ձանչեն :

— Յօդուածագրին այդ անհեթեթ պատճառաբանութեամբքն ալ միայն Աւետարանի մասնաւոր մէկ քանի վարդապետութիւններն, այլ ամբողջ Ա. Գիրքն կրնայ հերքելու եղնել անհաւատ մոլորեալ մը : Իսկ ճշմարիտ Քրիստոնեայն կ'զգուշանայ Ա. Գրոց մէկ նշանախնայն իսկ բնական պատճառաբանութեանց ներքեւ ձգելով քննելու, հաստատուն սիրով եւ հաւատքով կ'հետեւի Ա. Գրոց իրբեւ վկայութեան Աստուծոյ որ ոչ կը խաբէ եւ ոչ կ'խաբուի :

Այս խնդրոյն մէջ Քրիստոնեայ Քահանայից պաշտօնն է՝ խոտորվանութեամբ, զղջմամբ, արտասուօք եւ սպաշխարանօք իրենց դիմող մեղաւորն արձակել . բնաւ իրաւունք չունին այդ արձակութեամբն զլանալ քանի որ ապաշխարանաց յայտարար արտաքին նշաններուն կեղծ ըլլալուն զգալի ապացոյց մի չունին ձեռնորին : Քահանայն իրեն դիմող մեղաւորին սրտին դադանեաց բովանդակութիւնն չգիտնալէն, բնաւ չհետեւիր թէ իր պաշտաման արատ կուգայ եւ թէ արձակման վարդապետութիւնն անտեղի կըլլայ՝ ինչպէս կ'ձամարտակէ յօդուածագիրը : Քրիստոս ալ Խաչին վրայէն իր թշնամեաց համար աղօթեց առ Հայր որ ներէ անոնց . եւ ամենքնիւ ալ գիտենք որ ստոնց մէջ զանաւորած անդրեղներուն չ'ներեց Աստուածային արդարութիւնն . բայց ո՞վ կ'համարձակի ըսել թէ Քրիստոս իւր բարեխօսական

միջնորդութեան այդ պարագային մէջ արատ բերաւ եւ թէ անց
պաշտօնն չարաչար գործածեց, եւ թէ ո՛ր կ'յանդգնի ըսել թէ
Քրիստոսի բարեկրօնութիւնն անուղի եւ աւելորդ է :

Քահանայք յիրաւի պարտաւոր են զգուշանալ եւ զգուշա-
յընել իրենց զիմով մեղաւորն որ սրտի մտօք զզջացած ըլլայ եւ
հաստատուն առաջադրութիւն մի ընէ կրիկին չմեղանչելու , բայց
լնաւ պատասխանատու չէ երբ մեղաւորն առ երեսս կ'զզջայ՝
իւր սրտին մէջ անզեղջ մնալով , եւ այս Քատին Աւետարանին
մէջ ալ Քահանային նկատմամբ դատապարտութիւն մի չ'են-
սած . այլ ընդ հախառկն մեծ դատապարտութիւն այն մար-
դուն համար լմնած է որ անարժանութեամբ կ'ուսէ եւ կ'ըմպէ
Տէրոջն Մարմնն ու Արիւնն , Ա. Կորնթ. ԺԱ. 27 28 29 :

Բ Ա Ն Ա Դ Ա Տ Ա Կ Ա Ն

Ա.Էտաբերի խոստովանութիւնը

« Աստուած դրած էր այն ծէսերն կամ արարողու-
թիւններն անոնց միջոցաւ երևելի հոգւոր ճշմարտու-
թիւններ ընծայեցնելու Հրէից, և օգնելու անոնց շնա-
բարդելու Սապոթոյ թաղուն » : Աւետ. Թիւ 46.

Նորազանդք որ սովորաբար Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ ձէսերու եւ արարողութեանց հաիւակիր կ'ըստուին եւ մինչեւ իսկ կ'յանդգնին « կոտալաշտական արարողութիւններ » անուանել , ուշադրութեամբ կարդալու են Աւետարների 'այս խտովա-նութիւնը համոզուելու թէ՛ արարողութիւններն եւ ձէսերն ի՞նչ բանի համար սահմանուած եւ ի՞նչ բարձրագոյն նպատակի կը ծառայեն :

Յորդան մի ալ

« Արդարեւ երախտագէտ մտօք պարտինք ընդ ա-
նել Քրիստոսէ և անոր Ներշնչուլ Սբառակներէն հաս-
նողքսքս ցանկն իմ և իմ բարեկամաց և իմ հայրենի գետնիս »

ջանալ նա և որչափ հնար է օգտիլ անոնցմէ » :

Աւետ. Թիւ 16.

Քրիստոսէ և Անոր ցերչեցեալ Առաքեալներէն հաստատուած (Եկեղեցւոյ) խորհուրդներն երախտագէտ մտօք պարտինք ընդունել կրօնէ Աւետարելի, Թերեւս այս յորդորակովն իւր մինչև ցարդ Եկեղեցւոյ օրբարար և Հնորձառու Խորհրդոց դէմ ըրած յարձակմանց զղջումն կ'յայտարարէ և իւր ձախող հակառակմանց և մոլորութեանց վերջ կ'տայ :

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն

Ձ Ե Ռ Ն Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Ս. Կուսին Մարիամու Աստուածածնի Աւետման Տօնի օրն՝ (Հինգշաբթի) Բարձրաշնորհ Պատրիարք Ս. Հայրն մեծաւ հանդիսիւ Ս. Պատարագ մատոյց Բերայի Ս. Երրորդութեան Եկեղեցւոյ մէջ, ուր ներկայ էին Անդրիանուպօլսոյ նախկին Առաջնորդ Գեր. Գրիգոր Ս. Արքեպիսկոպոս, հինգ Վարդապետք և խուռն բազմութիւն ժողովրդեան : Ի ժամ Ս. Պատարագին՝ Ս. Պատրիարքն Վարդապետական աստիճան շնորհելով Աւագ սարկաւագ Փափաղեան Կ. Արշակայ որ Անդրիանուպօլսոյ Արշակունեաց վարժարանի Տնօրէնն և Հանդիսիս ալ անձնուէր Գործակալներէն մին է անուանեց Արխատակէս վարդապետ :

Հոգեշնորհ Արխատակէս Նօրապսակ վարդապետն՝ ուսեալ, բանիբուն և աղգասէր անձ մի է, և մեծ յոյս կ'տայ ժրջան մշակ մի հանդասանալ Հայաստանեայց Ուղղափառ Ս. Եկեղեցւոյ, և իւր հոգեւորական պաշտօնակցած մէջ ուղղութեան օրինակ մի տալ :

Ուրախ ենք այս արժանաւոր կոչման վերայ և կ'ըփափաքինք այսպիսի անձնուէր Եկեղեցականաց խումբ

բին բազմանալուն . զի « Հունձք բազում են և մշտ-
կըք սակաւ » :

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՐՇԱԽԱՆՔ ՄԸ

Կ'լսեմք թէ՛ Իզմիտի վիճակն՝ Կէյվէի մէջ Զատ-
կական Տօնի օրերն բաւական թուով զինեալ Յոյներ
Հայ բնակչաց վերայ յարձակում ընելով զոմանս դա-
նակոծեր և զոմանս վիրաւորեր են :

Կ'հաւատեն թէ այս ցուալի դէպքն Ազգ. Պատ-
րիարքարանի ալ հեռագրուած է :

Տակաւին ստուգած չենք թէ ի՞նչ բան շարժա-
ռիթ եղած է Յունաց այս խռովական ոճրոյն , որուն
արձակ համարձակ ձեռնարկած են Կառավարութեան և
Ազգիկն առջիկ : Եթէ գինովութեան արդիւնք ալ եղած
ըլլայ , ինչպէս այդ գինովութիւնն շատ տեղեր ալ կ'ը-
պատահի Զատական և ուրիշ Տօներու նշանակութիւ-
նըն սխալ ըմբռնելով , դարձեալ չկրնար արդարանալ
օրինաց առջիկ :

Չենք գիտեր թէ տեղական Կառավարութիւնն
ի՞նչ միջոց ձեռք առած է այդ զինեալ ոճրագործած
դէմ , բայց զանազան դաւառներու մէջ տեղի ունե-
ցած այդ տեսակ անթիւ պատահմանց փորձերէն կըր-
նանք մակաբերել . . . :

Ուստի մեր լսած սոյն պատմութիւնն Ազգ. Վար-
չութեան ուշադրութեանն կ'յանձնենք որպէս զի այս
մասին զարժանն տնօրինէ , վասն զի Հայոց Ազգն՝
քրդաց և Յունաց ոչ գերին է և ոչ ալ սպանդը :

ՆՈՐ ԳՅՆՈՒԱԾ ՀԻՆ ՆՆՁՆՅԵՆԼՈՑ ՄԸ ՄԱՐՄԻՆԸ

Եղեալոյ շրջակաները քաղաքէն երկու ժամու հեռաւորութեամբ Հայաստանի գիւղ մը կայ, որ ունի հին Եկեղեցի մի . ըստ տաճարութեան տեղացւոյ Ս. Թադէոս եւ Բարթողիմէոս Սուրբերոյ ժամանակէն մնացած է . սոյն Եկեղեցւոյ հիւսիսային կողմը մի փոքրիկ ճգնաւորի կայ, որ կ'երևի Եկեղեցւոյ պատին մէջ հաստատուած մի քանի աստիճան քարէ սանդուխով : Անցեալ տարի տեղւոյն բնակիչը նոյն Եկեղեցին մի քիչ ընդարձակելու նպատակաւ երբ այդ ճգնարանը քակելու կը ձեռնարկեն եւ սալայատակի քարերը կը փոխեն, մի գերեզման կը բացուի, որոյ մէջ պառկած կը տեսնուի մի սեւազգեստ եւ մօրուսաւոր ամբողջ դիակ . մարմնոյն ոչ մի յօդուածը իրարմէ չէ բաժնուած եղեր, եւ ոչ զգեստներն մաշուած կամ ապականուած . սակայն երբ ձեռք կը զարնեն, մարմնոյն յօդուածները կը սկսին իրարմէ բաժնուիլ եւ հանդերձներն ալ պատտիլ . կ'աշխատին որչափ կարելի է, անքայքայ վերցունելով իւր տեղէն Եկեղեցւոյ մատնան մէջ փոխադրել . յոսոյ գերեզմանը փորելով կը դռնեն հեռեւեալ վկայականը :

Օրինակ վկայականին .

Ի Տեառնէ Ամենակալէ եւ յամենայն Սրբոյ սրբայ ի Ղուկաս վարդապետէն հասցէ աւրհնութեան եւ պահպանութեան, եւ Առաքելական աւրնութիւն ընդհանուր ամենայն ազգիս Քրիստոնէից, Տ. Երջանիկ բարունապետացդ, Առաքելաշնորհ արհի Եպիսկոպոսացդ, սրբաւէր եւ մաքրամիտ քահանայիցդ, հաւատարիմ եւ բարեպաշտօն տանուտերանցդ, արքայաշուք եւ մեծահամբաւ խօճանուդ, առատամիտ եւ իմաստուն վաճառականացդ, ձեռնահմուտ եւ հանճարեղ արուեստաւորացդ, քրտնաջան եւ աշխատասէր երկրագործացդ, Ստուածատէր եւ երկիւղած կանանցդ . համեստ եւ հարկ ուր (1) տանտիկնեացդ, եւ ամենայն չափու հասակի որդիացելոց Հաւրն երկնաւորի . ծնն-

(1) Սոյն բառը, ինչպէս եւ վարը մէկ բառ՝ նօսր գրով նշանակելոյնք . որովհետեւ անհասկանալի են . չեմք գիտեր թէ ընտելոյն մէջ այդպէս է, թէ ընդօրինակողը սխալ ընդօրինակած է :

դեամբ Ա. Աւագանին, որոյ անուանք ձեր զրեալ են եւ զընն
'ի դպրութեան կենացդ ամէն» :

«Հայրն Աստուած զձեր Հայրն աւրհնէ • Որդին միածին զձեր
ծաղկեալ գոյսն եւ որդիքն աւրհնէ • Հոգին ճշմարիտ զձեզ եւ
զձեր ննջեցելոցդ հոգին աւրհնէ ամէն : Այլ եւ աւրհնեացէ զձեզ
Տէր Աստուած մեր 'ի յերկնէ եւ 'ի յերկրէ • 'ի ծովէ եւ 'ի ցամա-
քէ : 'ի հրեշտակաց եւ 'ի մարդկանէ եւ յամենայն գոյականէ ա-
մէն • աջն անեղական, սէրն վերնական, դուքն արարչական,
ձեզ հովանի եւ պահապան յայամհետէ մինչ 'ի վախճան ամէն :
Եւ ընդ սակաւ արնութեանս ծանուցումն լիցի ձեզ Քրիստոսի
աւրնեալ քահանայք եւ ժողովուրդք, վասն այդ Սարգսիդ, որ
է դա յԱրգրմու, խիստ լաւ Քրիստոնեայ է • բազում տեղիք 'ի
ժուռ է եկեր • 'ի Պօղոս Պետրոսի գերեզմանն զնացեր է • Կապա-
նիս Ս. Յակոբ, գնացեր • փափաք ունի յԵրուսաղէմ գնալու եւ
գՔրիստոսի տնօրինականքն տեսնել • Տամբու խաչըն չոռնի,
արարէք դուրս ողորմութիւն, որ երբ հասնի իւր փափաքանացն
եւ Աստուած զձեզ իւր տեսոյն արժանի անէ կատարողք Ազաչ» :

Սոյն վկայականը թիւ եւ ստորագրութիւն չունի • միայն
ճակատը կնիք մը ունի, որ է Աւագերեց Ղուկաս վարդապետ :

Ինչպէս կը տեսնուի վկայականի իմաստէն, գիտիք Եկեղե-
ցականի չէ, այլ կրօնասէր եւ աշխարհուրաց աշխարհականի մը
որ իւր բարեպաշտ սրտի Աստուածաճաճոյ փափաքները լեցնելու
համար աղքատօրէն կը թափառի աշխարհի չորս կողմերը, ուր
որ կը լսէ թէ կայ մը նշանաւոր ուխտատեղի • միայն Երուսաղէ-
մը կը մնայ, ուր ուղեւորիլ պատրաստուած ատեն կը հրաւիրուի
'ի վերինն Երուսաղէմ, աշխարհի վրայ իւր սոյն վկայականէն
զատ ուրիշ ոչ ինչ թողլով • վկայականը սէր եւ երբ դրուած է,
յայտնի չէ • բայց լեզուէն եւ տեղւոյն հնութենէն հաւանական է
կարծել, որ դոնէ մը քանի հարիւր տարուան ննջեցեալ է :

ՍԻՕՆ

ՀՐԱՒԵՐ

ԱՌ ԲԱՐԵՍԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆՍ

Ալլիիս զարգացմանն ու լուսաւորութեանը փոյթ
տանող և անոր բարեացը նախանձախնդիր ազգայնոց
չգալի եղած էր Աղդային Մատենադարանի մը տնհրա-

ժեշտ պէտքն . և ահա այս իրաւացի պէտքը լեցնելու մասը Ազգային Ուսումն . խորհուրդն իւր Օժանդակին միջոցաւ ձեռք զարկաւ Ազգային մատենադարանի մը հիմնարկութեան , որ պիտի պարունակէ զլիաւորաբար Հայերէն և Հայոց վրայ օտար լեզուով գրած գրեանք , ինչպէս նաեւ հազուագիւտ ձեռագիրներ և այլ հնութիւններ :

Արդ՝ կը հրաւիրեմք Արդոյ հասարակութիւնն , որ ինչպէս ամեն պարագայի մէջ , նոյնպէս և այս առթիւ բարեհաճի իւր օգնութեամբը քաջալերել յիշեալ ձեռնարկութիւնն , որ Հայ Ազգին պիտանի դործերէն մին պիտի ըլլայ :

Ազգային մատենադարանի եղած նուէրներն՝ թէ գիրք և թէ այլ և այլ ինչ՝ մեծաւ շնորհակալութեամբ պիտի ընդունուին . և կը յուսամք որ բարեսէր Ազգայինք պիտի պսակեն Օժանդակ խորհրդոյս այս ազգօգուտ իսկն , իւրեանց նուէրն ուղարկելով Ազգ. մատենադարանն , ի կեդրոնական վարժարանի Ղալաթիոյ թիւ 4 :

(ԿՆԻՔ)

34 Մարտ 1877

. . . Ս. Հայր

Խմբագիր ԼՈՅՍ Հանգիսի

Ազգային մատենադարանիս եղած նուէրներն նուիրատուաց անուններուն հետ՝ մէկտեղ ջեր . . . շրկելով , կը խնդրեմք որ Ձեր Հանգիսին միջոցաւ հրատարակել բարեհաճիք :

30 Մարտ 1877

Վերապետուց

յԱզգ. մատենադարան

Տ. Յ. ՀԻՒՆԲԵԱՐՊԷՅԵՆՅԵԱՆ

Ղալաթիա

Յակոբ Արշակ Էֆ. Է

1. Մաշտոց	ապեալ յամսդերտամ	1667	թուին
2. Աղգարանութիւն տոհմին Յարեթեան	»	1693	»
3. Ժամակարգութիւն հարկից աղօթից ի Բեթսալի	»	1783	»
4. Աւետարան (Տաճկ.)	»	1891	»
5. Հայ քերականութ. Սալլանթեանցի	»	1827	»
6. Բիլիարիոս	ի Մատրաս	1809	»
7. Հրաւէր սիրոյ	ի Պօլիս	1820	»
8. Կտակ մեծի աւագ Ռւր. գիշերոյ	ձեռագիր		
Աշմեան Մկրտիչ Էֆ. Է			
9. Թեասարոս	ի Վենետիկ	1833	»
Ոմն			
10. Ճամբորդութ. ի Կիլիկիա (Գաղղ.)	ի Բարից	1861	»
Կազմարար Պաղտատար Էֆ. Է			
11. Թախառական Հրեայ (Ա. Էւ Բ. հատ.)	ի Պօլիս	1853	»
Յակոբեան Յովնաննէս Էֆ. Է			
12. Ալպանիա եւ Լէպանօն (Անգղ. 3 օրնկ.)	ի Լօնտօն	1877	»
Գեր. Խորեն Սրբազանէ Նար-Պէյեան			
13. Ստուերք Հայկականք	ի Պօլիս	1874	»
14. Քնար պանդխտին	»	1868	»
Պալեան Անտօն Պէյե			
15. Լիակատար վարք Սրբոց	ի Վենետիկ	1810	»
16. Մեկնու. եօթանց թղթոց Կաթղ.	ի Պօլիս	1826	»
17. » Աւետարանին Մարկոսի	»	1826	»
18. » Երկոտասան մարգարէից	»	1825	»
19. Հայոց Պատ. Զամչեան (3 հատ.)	ի Վենետիկ	1784	»
20. Հնախօսութիւն Հայաստանի (Ա. հատ.)	»	1835	»
21. Տիեզերական Պատ. (2 »)	»	1849	»
22. Բայատրութիւն շարականաց	»	1814	»
23. Օգոստինոս (2 »)	»	1841	»
24. Պօսիւէ . խօսք ի վէպս Ազգաց	»	1841	»
25. Մեկնու. Եփեսացւոյ թղթոյն	յերսզմ.	1850	»
26. Պատ. Պօնաոսի	ի Վենետիկ	1819	»
27. Զդօն	ի Պօլիս	1824	»
28. Թլէօրեայ	ի Վենետիկ	1843	»
29. Պատ. Երուսաղեմի	ի Պօլիս	1807	»

30. Մեկնու. Աւետ. Ղուկասու.	»	1824	»
31. Յիսուս Որդի	»	1824	»
32. Գործք Առաքելոց եւ Թղթակցու.	»	(մաշեալ)	
		Գալ անգամ	

. . . Հայր Խմբագիր
Կարդացի Ձեր Լոյսին մէջ, Թամզարայի Վանքին
աղեկէզ իրողութեան նկատմամբ գրուած մի նամակն .
յիրաւի, իբրեւ Հայ կը ցաւիմ որ Վանքն այրուած է 20ի
շաի Թուրք աւաղակայ ձեռամբ . բայց շատ կը ցաւիմ
որ 400 տուն Թամզարայիք 15 զօրականի կարօտ են ե-
ղած, այո՛, ցաւ է ինձ ըսել թէ ամբողջ Թամզարայիք
15 զօրականի գործն կատարելու արիութիւնն չ'են ու-
նեցած :

1876 Ապրիլ 6

Եկեմի-Գալիու.

Գալուստ Առաքեալն

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ

Բ. ԴՐԱՆ ՊԱՏԱՄԻՍԱՆՔ

Ահաւասիկ Բ. Դրան կողմանէ Ապրիլ 10 թուակա-
նաւ ի պատասխանի Լճնորայի Բրթօքոլին առ իւր օ-
տար տէրութեանց քով գտնուած ներկայացուցիչս
ուղղեալ յայտարարութեան թարգմանութիւնը :

« Բ. Դուռս ընդունեցաւ այն գաշնադրոյն օրինակը՝
որ ստորագրեալ էր ի Լճնորն ի 31 Մարտ ամսոյ 1877
տարւոյն Բրիտանիական կառավարութեան արտաքին
գործոց նախարարի խորհրդականէն և Գերմանիոյ, Աւստ-
րօ—Հունգարիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ և Ռուսիոյ գեա-
պաններէն, ինչպէս նաև Բրիտանական կառավարու-
թեան պրոտքլին գործոց նախարարի խորհրդականին և

խաշիոյ և Ռուսիոյ գեապանաց կողմանէ ինա յարակ-
ցեալ յայտագրութիւնքն :

« Բ. ԴՈՒՆԱ այս գործողութեանց տեղեկանալով
մեծապէս կ'ցաւի տեսնելով որ բարեկամ մեծ Տէրու-
թիւնք ինքզինքնին պարտաւոր չեն զգացած մասնակից
ընել զկայսերական կառավարութիւնն այն խորհրդակ-
ցութեանց՝ յորս սակայն պետութեան ամենակենսական
շահուց կերպարանքն ունեցող խնդիրներ յուղուած են :

« Այն բարձր մտադրութիւնը՝ զոր կայսերական
կառավարութիւնը ամեն պարագայից մէջ ցուցած է մեծ
տէրութեանց խորհրդոց և բաղձանաց , այն սերտ ամ-
րապնդութիւնն՝ որ այնչափ ներգտնակութեամբ պե-
տութեան շահերն կ'միաբանէ ընդ Եւրոպայինսն , ուղղա-
մտութեան անժխտելի սկզբունքն , ի մի բան հանդիսա-
ւոր պարտականութիւններ իրաւունք կրնձեռէին Բ. Դը-
րան կարծելու թէ ինքն իսկ պիտի կոչուէր մասնակից
լինելու յԱրեւել խաղաղութիւնը հաստատելու և առ-
այս մեծ Տէրութեանց մէջ արդարացի և օրինաւոր հիւ-
ման վրայ խարսխեալ մի համաձայնութիւն , յոյացնելու
սահմանեալ գործոյն :

Գալ անգամ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Շատերն մօտալուտ և անհրաժեշտ ըլլալ կ'համա-
րին պատերազմը և ունանք թերևս թնդանօթի արձակ-
ման և որոտման օրերն եկած հասած ըլլալ կ'դուժեն ,
չատ քիչերն գիւանական պայքարին վերջին հանելուկն
լուծելու տակաւին օրեր և շաբաթներ միջոց կ'տան :

Թուրքիոյ և Ռուսիոյ մէջ եղած յարաբերութեանց
կապերն այն աստիճան ձգտեալ են որ խղուելու շատ
մերձ են , սակայն թնդանօթաց որոտմանէն առաջ գի-

ւանագիտութիւնն դործելէ վհատած չէ, որպէս Բարեգէ
Ռուսական զեռպանն Ռուսիոյ Կառավարութեան կրկին
բանակցութեանց պատրաստ ըլլալն յայտներ է. սակայն
չենք գիտեր թէ՛ պաշտօնական է այս յայտարարութիւ-
նըն, իսկ Թուրքիա մեծ Տէրութեանց Մարտ ՅԱԻ դաշ-
նագրոյն տուած պատասխանին վերջն կ'յաւելու թէ՛ այլ
ևս իւր պատին աղարտելու և իրաւունքը զոհելու պա-
հանջմանց չպիտի լսէ և երբեք չեն կրնար ընդունելի ըլ-
լալ այդ կարգի առաջարկութիւնք:

Օսմ. զեռպան Միւսիւրիւս փաշան ալ դաշնագրոյն
պատասխանն մատուցած ժամանակ մի և նոյն մտօք խօ-
սած է Լորտ Տէրպիի հետ թէ « Թուրքիա լաւագոյն կ'ը-
համարէր պատերազմիլ, քան թէ իւր աղգային անկա-
խութիւնն զոհել, որ դաշնակիրն ընդունելուն հետեան-
քըն պիտի ըլլար » . հետեաքար Թուրքիա զեռպանախօր-
հրդոյ առաջարկութեանց մերժման օրէն պատրաստուած
էր այս պատասխանն Եւրոպիոյ՝ աւելի Ռուսիոյ տալու
և հիմա Թուրքիա իւր վերջին ըսելիքն ըսաւ և այժմ
պատրաստ կ'մնայ դալիք դժուարութեանց ալ մեծ զո-
հողութեամբ և արեամբ դէմ դնելու:

Լէվանթ՝ պատերազմն մատալու է ըսողներուն եր-
կիւղն փարատելու մտօք կ'դրէ թէ՛ 48 ժամու մէջ Տաճ-
կաստանի դէմ պատերազմ չկրնար հրատարակուիլ, տա-
կաւին խնդիրն դիւանագիտական լարերու մէջ է և մին-
չև որ այն լարերն չ'ձգին և չ'խղուին, անկարելի է պա-
տերազմ ծագի, յորմէ յետոյ կ'յաւելու թէ՛ Տէրութիւնք
նախ պարտաւոր են Բ. Դրան լուրջ և խմտոտուն ծանու-
ցողըին պատասխանել, և թէ Ռուսիա պարտաւոր է
Տէրութեանց ծանուցագիր մի ուղղելով իւր նոր և չեղո-
քացեալ դործողութեանց պատճառն յայտնէ և քանի որ
այս ծանուցողիւն չէ զրկուած հաւանական չէ որ ու-

տերազմի յայտարարութիւն ըլլայ :

Լէվանթի այս կարծեքն թերեւ իւր օրինական կողմերն ունենայ , բայց չենք գիտեր թէ՛ Ռուսիոյ Չարն ալ նոյն մտածումներն ունի , թէ տարբեր է նորա խորհուրդներն , քանի որ օր ըստ օրէ իւր ղինւորական պատրաստութիւններն կ'ըօրացնէ և բացարձակ կ'յայտարարէ թէ՛ և թէ թուրքիա գաշնագիրն չընդունի՝ Ռուսիա ալ ազատ պիտի համարէ ինքզինք առանձին գործելու . թէ մինչև Ապրիլ 20 Բրուժ գետն անցնելու սրոշում կ'ապ և նոյն իսկ Չարն ի Քիշնէվ կ'վութայ զօրաց հանդիսաւ . որ անցքին ներկայ լինելու և կ'յօժարամտի Պեսարապիոյ բանակին հրամանատարութիւնն իւր վերայ ստանձնել , միւս կողմանէ Միջերկրականի նաւախումբին պատրաստութիւնն , Սեւ ծովու՝ ծովեզերեայ քաղաքաց յարձակմանց դէմ դնելու նախապատրաստութիւնք . Օտեոայի բանակին պաշարման ահագին թնդանօթներով գէպ ի Քիշնէվ քաղեղն , սպայից և բոլոր հրամանատարաց տակալ ծանուցադրելով Տաճկաստանի աշխարհացոյց տախտակներէն բաժնուիլն . Բրուժի վերայ շարժական կամուրջներն զետեղուելու փորձերն , Մէլիքովի հրամանատարութեան ներքեւ եղած զօրաց թիւն 150,000 բարձրացնելն և ին՝ կ'ապացուցանեն թէ՛ Ռուսիա ալ իւր վերջին ըսելիքն քիչ օրէն պիտի ըսէ և վերջապէս Սքեւելեան խնդրոյ կնճիռն պատերազմն պիտի լուծէ , երբ բոլորովին գիւանադիտութիւնն դործելէ գաղբի :

Ր Ո Ւ Մ Ա Ն Ի Ա

Բումանիա կ'ճգնի իւր ծանուցեալ արտաքին չէղութեան պատկերն անեղծ պահել և իւր վերայ անարժան կասկածներ հրաւիրելէ զգուշանալ : Նորընտիր արտաքին գործոց պաշտօնեայ Գակաշնիզիւանօ օտար տէրութեանց քով ունեցած գործակաւարաց հեռագիր քաշելով կիսացնէ թէ՛ իւր քաղաքականութիւնը չէղութեան թիւն պիտի ըլլայ , սակայն գործեալ ազդային պահանջսն զօրքերն զբօշակի ներքեւ կ'կոչէ և Ռուսիոյ սպայք

Պուրքէշի խորհրդարանէն դուրս ելած չեն :

Կ'հաւաստեն թէ՛ մօտ օրերս Ռուս պաշտօնակալ մի յատկապէս ի Պուրքէշ զրկուեր է Ռուս զօրաց Բումա-նիայէն անցնելու պայմաններն կարգադրելու և զԲումա-նիա գրգռելու :

Գ Ա Ր Ա Տ Ա Ղ

Սև լեռին պատուիրակներն մեկնեցան և Նիքթա իշխանին յոյսերն ալ ապագայ մթութեան մէջ թաղուեցան , այսուհետև զինուոյ բախտին կ'մնայ կշռոյ նժարն այս կամ այն կողմն ծանրացնել և թերևս խաղա՛ռ վերջ առաջ Գարատաղի ստէպ ստէպ ապստամբութեանց :

Լրագիրք տմանք կ'դրեն թէ սև լեռին պատգամաւորք ի Քէշնէվ Ռուսիոյ Զարին պիտի ներկայանան Բ. Դըրան հետ ունեցած բանակցութեանց մանրամասն արդիւնքն հաղորդելու :

Ստամպոլ Գարատաղի պատուիրակաց համար կ'զրէ թէ՛ իրենց մեկնելու օրն Բարձր. Մեծ Եպարքոսին ըսած ըլլան թէ՛ մեք քաղաքականութեան հմտութիւն չունինք, բայց պատեհաբար մէջ քաջութիւննիս պիտի ցուցնենք :

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Կարինէն Մարտ 22 թուով Լէվրնթ Հէրըլտի գլխաւոր նամակ մը կիւմիւշխանէի շրջակայ գիւղօրէից մէջ զինուորականաց գործած հետեւեալ անկարգութիւնները կը պատմէ :

Կէլին-Բէրթէք գիւղին մէջ , ուր մեծ մասամբ Յոյներ կը բնակին , ոչ միայն ուտելիք առեր և բռնի ոչ խար մօրթեր են , այլ և բնակիչներուն վրայէն ստակ ալ խլեր են : Անասնոց մէկուն ստամբսին կաշին Գահանայի մը գլուխն անցնելով , զանի իշու մը վրայ հեծցուցած բոլոր գիւղին մէջ պառաջուցեր են . իսկ անբարոյ յախան վարմունքնին անկարելի է բացատրել :

Քիլաքպուր գիւղին Եկեղեցին պղծեր են , զանգաւ կը խլեր վար են առեր , և զանգակաւորան վրայ ելնելով , խալմաները նամաղի հրաւիրելու պէս Ալթահ-Էրպեր սկըսեր են կանչել :

Հաղպէրէք գիւղն ալ մի և նոյն բանն ընելով, յիշեալ երեք գիւղին բնակիչներն ալ լեռները փախեր են :

Տեղական իշխանութեան բողոք բառնալով, Կառավարիչը կը պատասխանէ թէ ի՞նչ կրնայ ընել, ղինւորները դնացած են :

Զիմն գիւղը 3 թուրք յոյնի մը տուն մտնելով կինը կը բռնաբարեն . երբ յոյնը դատ կը բանայ թուրքաց գէմ՝ Կիւմլիչհանէ քաղաքը դատարանը չողեր տեսնել դատը, ըսելով թէ անկողնիակալ և անաչառ վկայ մը չախտի կարենան բերել, ուստի պարտաւ բան է դատ վարել :

Խընուսի վիճակէն կը դրնն թէ Ելբիսի հարկահաւաքը շատ բռնութիւններ գործելու վրայ է՝ կիներն ու տղայքն անդամ անխնայ կը չարչարէ : Կը պատմեն թէ այս մարդը գործած այլ և այլ վայրագութիւններէն զատ, տուրքը չվճարող մարդիկը ամբողջ գիւղեր մը ձողերու կապած պահեր է, որոց ճարը հասնելով 9/10 30 առկուսով քիւրտերէն փոխ ստակ առեր և տուրքերէն վճարեր են հարկահաւաքին :

Կէվէրմէշ գիւղը խել մը ղինւորներ Պետրոս անուն բողոքականի մը տունն իջնելով, երեկոյին և առաւօտուն լաւ մը փորերնին կը կշտացնեն, բըլավ, պանիր և հաց հանուելով իրենց . խի ասոնք հեռուեալ օրը կրտեն իրենց պաշտօնակալին թէ անօթի մնացեր են . որ վրայ պաշտօնակալը դաւադան մ՝ տունելով կերթայ Պետրոսն և որդին չարաչար կը գանակածէ մինչև որ դաւադանը կտոր կտոր կըլլայ :

Մուշէն ալ կը ծանուցանեն թէ Հայ Քահանայ մը քիւրտերէն սպաննուեր է՝, և Ալաշկերտի մէջ ալ Ժողովուրդը մեծապէս նեղուիլ սկսած է զօրաց երթալով շատնալէն :

ՄԱՍԻՍ

ՏԵՐ—ԽՐԱԳԻՐ

ՀԱՍՅԵԱԿ Ծ. Վ. ԴԻՄԱՐՍԵԱՆ

ԲՏԳԱՐԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԵՒՆԻ զարու Գաւառի փողոց թիւ 200